

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
на дисертацію БАШИНСЬКОГО Ігоря Анатолійовича
«Механізми реалізації державної політики щодо формування податкової культури в Україні», поданої до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю
25.00.02 - механізми державного управління

Актуальність теми дослідження.

Україна вже багато років знаходиться в антилідерах в міжнародних рейтингах щодо легкості ведення, чесності та відкритості бізнесу, натомість очолює списки країн з високим рівнем тіньової економіки, що спричиняє значні недобори податків та платежів до бюджету та є наслідком низької податкової культури у суспільстві. Тому наразі в умовах війни, коли лєвова частка бюджету, який формується за рахунок податкових надходжень і направляється на фінансування збройних сил України, проблеми тінізації економіки, ухиляння від оподаткування, а отже й підвищення рівня податкової культури бізнесменів й населення країни в цілому є вельми значущими.

Досить важливим є розкриття сутності самого поняття «податкова культура» та тієї ролі яку відіграє держава на формування та реалізацію податкової культури в суспільстві. Розуміння впливу державної політики на формування податкової культури сприяє створенню ефективних правових, організаційних, інформаційних та інших механізмів її реалізації. При цьому необхідно враховувати, що податкова культура включає економічний, соціальний, правовий, етичний аспекти, що відображається у складних суспільних відносинах. Тому під час проведення дослідження необхідно усвідомлювати, що податкова культура є важливим соціальним явищем та складовою загальної культури взаємовідносин бізнесу, держави та громадянського суспільства у сфері сплати податків.

Таким чином тема дисертації І.А. Башинського щодо теоретичних основ і практичних підходів з формування та механізмів реалізації податкової культури в українському суспільстві є своєчасною та актуальною й такою, що вимагає ґрунтовних наукових досліджень.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Аналіз змісту дисертації, висновків і рекомендацій свідчить, що сформовані за результатами дослідження наукові положення мають належний рівень обґрунтованості.

Дисертаційна робота має виважену й логічно узгоджену структуру, збережено послідовність викладу матеріалу відповідно до поставлених завдань,

прослідковується зв'язок між структурними частинами. Дисертацію позитивно характеризує науковий стиль викладу матеріалів дослідження, який, у той же час, не перенавантажений занадто складними синтаксичними конструкціями.

Також, належний ступінь обґрунтованості наукових положень підтверджено значною кількістю проаналізованих здобувачем наукових праць та нормативно-правових актів, програмних документів, статистичних матеріалів та інших джерел (233 найменування), що висвітлюють теоретичні аспекти, вітчизняну та зарубіжну практику реалізації державної політики у сфері оподаткування та податкової культури. Також, високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечується використанням комплексу загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, сучасних розробок з теорії та практики публічного управління, що дозволило реалізувати системний підхід щодо дослідження механізмів реалізації податкової культури у суспільстві.

Отже, можна констатувати, що ступінь обґрунтованості результатів дослідження Башинського Ігоря Анатолійовича підтверджується: методологічною й теоретичною обґрунтованістю вихідних положень дослідження; системним аналізом теоретичного матеріалу; виявленням закономірностей та причинно-наслідкових зв'язків між елементами досліджуваної системи; широтою й різноманітністю теоретичної бази, послідовністю і логічністю викладу матеріалу, відповідністю одержаних наукових результатів поставленій меті у роботі та завданням дослідження.

Обґрунтованість висунутих наукових положень підкріплюється глибоким аналізом та узагальненням теоретичного та практичного досвіду, залученими і опрацьованими офіційними статистичними матеріалами і літературними джерелами з фахових питань та використанням отриманих результатів в практичній діяльності органів державної влади у сфері оподаткування. Основні наукові положення, висновки і практичні рекомендації, викладені в дисертації, є достатньою мірою обґрунтованими, логічними і послідовними.

Достовірність результатів і новизна досліджень, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Достовірність висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації, забезпечена знанням і творчим використанням наукової методології та застосуванням сучасних методів проведення досліджень. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до напрямів науково-дослідної роботи кафедри державного управління і місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету за теми: «Механізми реалізації державної регіональної політики в сучасних умовах трансформації суспільного розвитку» (реєстраційний номер 0110U001836) та «Механізми адаптації системи

публічного управління в Україні відповідно до стандартів Європейського Союзу» (номер державної реєстрації 0115U000862). Внесок автора полягає в обґрунтуванні теоретичних засад податкової культури, розробленні концептуальної моделі формування сумлінного платника податків та наданні рекомендацій щодо вдосконалення механізмів державної податкової політики в сфері підвищення податкової культури населення України.

Дисертаційна робота Башинського Ігоря Анатолійовича має ознаки інноваційності, що на достатньому науковому рівні започатковують постановку та вирішення нових завдань науки і практики публічного управління. Зокрема, до таких положень, варто віднести ті результати, як отримано здобувачем уперше, а саме: у п. 3.2 (с. 177–182) та Додатку А запропоновано концептуальну модель формування високої податкової культури, що являє собою науково обґрунтовану сукупність поглядів на цілі, завдання, принципи та основні напрями нормалізації поведінки людей у податковій сфері і є одним із елементів податкової політики держави та забезпечення її економічної безпеки.

Автор систематизував і обґрунтував теоретичні засади податкової культури, а також запропонував напрями удосконалення: державноуправлінських механізмів забезпечення розвитку податкової культури населення в Україні (п. 1.2. с. 50-54); заходи впливу на формування законослухняної податкової поведінки платників податків (п. 1.3., с. 67-69), основні підходи до формування та реалізації державної політики щодо формування податкової культури населення; міждисциплінарне визначення податкової культури та запропонував нове її трактування в галузі науки державного управління як різновид загальної культури суспільства, що становить систему цінностей і стереотипів поведінки, культурних еталонів, традицій, соціальних звичок та економічних знань, які відтворюють домінуючі в суспільстві зразки та моделі правомірної фіскальної поведінки суб'єктів податкових відносин (с. 48).

У роботі набули подальшого розвитку: обґрунтування ролі соціально-економічного розуміння податку та податкової політики, що полягає у визначенні філософського (світоглядного) сприйняття потреби повної та своєчасної сплати податків і зборів як усвідомленої суспільної необхідності (с. 33-40); у пп. 1.2 та 1.3 першого розділу роботи уточнено понятійно-категоріальний апарат термінів, що використовуються під час розкриття сутності податкової культури, таких як «податкова дисципліна», «податковий менталітет», «податкова свідомість», «податкова мораль», «культура сплати податків», «механізм податкової культури», «сумлінний платник», «законослухняний платник»; у п.2.1. (с. напрями аналізу проблемних аспектів та чинників, з якими пов'язаний низький рівень податкової культури в Україні,

зокрема щодо забезпечення рівноправних партнерських відносин бізнесу та держави (с. 106-108, 119-120); розкриття зарубіжного досвіду (зокрема Фінляндії, Португалії, Польщі, Литви, Туреччини, Казахстану, Німеччини, Великої Британії, Франції, Швеції) щодо формування та реалізації механізмів державної політики у сфері розвитку податкової культури й обґрунтування шляхів його адаптації в Україні.

У цілому пункти наукової новизни є переконливо обґрунтованим авторським здобутком, що відображає результати дисертаційного дослідження й у достатньо представлені у наукових публікаціях автора. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано у 16 наукових працях, зокрема у 5 статтях у наукових фахових виданнях з державного управління; 2 статтях у закордонних виданнях та 9 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Значення роботи для науки і практики та шляхи використання результатів дослідження.

Практичне значення одержаних результатів забезпечується їх використанням у діяльності органів публічного управління різного рівня, зокрема: Головним управлінням ДПС у Херсонській області, Автономній Республіці Крим, м. Севастополі (довідка від 07.07.2020 № 8368/10/21-22-11-01-10) та Херсонською міською радою (довідка від 13.07.2020 №01), Радсадівською сільською радою Миколаївського району Миколаївської області (довідка від 30.06.2020 р. № 494-02-15-25-20). Також, окремі положення роботи використано Всеукраїнською громадською організацією «Інститут Політичної Освіти» (м. Київ) при проведенні навчальних семінарів для депутатів місцевих рад у межах семінарів програми «DOBRE» (USAID) та проєкту «Місьцеве самоврядування. Крок до ефективності» (Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні) (довідка від 30.06.2020 р. № 16).

Розроблені наукові положення та пропозиції щодо реалізації державної політики щодо формування податкової культури в Україні можуть бути використані у навчальному процесі при підготовці висококваліфікованих фахівців з публічного управління та адміністрування, права, менеджменту, економіки та фінансів для підготовки лекційних та семінарських занять.

Оцінка оформлення дисертації.

Дисертація та автореферат оформлені згідно з вимогами МОН України. Зміст дисертаційної роботи логічний, виклад матеріалу послідовний і достатньою мірою розкриває тему і визначені автором мету й завдання дослідження.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

1. У роботі у п.1.1. здійснено ґрунтовний аналіз генези податкової культури як процесу та явища, висвітлено різні наукові погляди на поняття «податкова

культура» у таблиці 1.1. «Трактування податкової культури в літературних джерелах» (с. 34-40), але не досить вдалим є структура цієї громіздкої таблиці та її розміщення в основному тексті роботи. Було би доречним включити до даної таблиці графу «Примітки автора» та винести дану таблицю до додатків.

2. У п.1.2. автор досить докладно проаналізував механізми державного управління, що впливають на формування та розвиток податкової культури, показав комплексність їх реалізації через методи, форми та важелі (с. 51, рис. 1.2) у розрізі учасників процесу оподаткування. Однак досить дискусійним є розкриття автором змістовного наповнення понять: методи податкової культури через податкові відносини, форми податкової культури через податкову поведінку та важелі податкової культури через податкову дисципліну.

3. У п.2.1. дисертаційної роботи, автор показує проблеми формування та розвитку податкової культури як зі сторони платників податків, так і зі сторони працівників податкових органів, що свідчить про розуміння поліаспектності даної проблеми. Однак, у цьому підрозділі було би доречним проілюструвати означені проблеми у вигляді рисунків чи таблиць, що зробило би викладений матеріал більш структурованим та полегшило би його сприйняття.

4. Аналізуючи причин низького рівня податкової культури населення автор справедливо зазначає, що її низький рівень пов'язаний з чинниками економічного, соціального, організаційно-управлінського та нормативно-правового характеру, які сукупно підірвали довіру громадян до дій владних інституцій і податкової політики держави. Однак вважаємо, що було би доцільним проаналізувати ще й проблеми, що виникають внаслідок низького рівня податкової культури громадянського суспільства як найбільш активної частини населення країни.

5. Запропоновані автором у 3-му розділі напрями удосконалення державної політики у сфері формування податкової культури не викликають сумнівів, але робота була би більш сучасно орієнтованою якби утримувала рекомендації щодо подальших цифрових трансформацій у сфері оподаткування та їх впливу на розвиток податкової культури.

Однак зазначені побажання та дискусійні положення у цілому не знижують позитивної оцінки даного дисертаційного дослідження.

Загальний висновок.

1. Дисертаційна робота Башинського Ігоря Анатолійовича на тему «Механізми реалізації державної політики щодо формування податкової культури в Україні» є завершеним науковим дослідженням, виконаним на вельми актуальну тему. Рівень проведених досліджень та їх практична спрямованість свідчать про наукову зрілість здобувача.

2. Враховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також значну практичну цінність сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота Башинського Ігоря Анатолійовича «Механізми реалізації державної політики щодо формування податкової культури в Україні» відповідає вимогам МОН України, які висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління, та відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р., № 261 «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», постанови Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 «Деякі питання присудження (позбавлення) наукових ступенів» та наказу МОН від 23.09.2019 р. № 1220 «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук», а її автор Башинський Ігор Анатолійович заслуговує присудження наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент:

Професор кафедри публічного управління
та митного адміністрування
Університету митної справи та фінансів
доктор наук з державного управління,
професор

Людмила ІВАНОВА

Людмила ІВАШОВА

